

Крста Б. Љубеновић

ХУМАНЕ ПОЕТСКЕ ПОРУКЕ РАДНИКА — ЛИТЕРАРНИХ СТВАРАЛАЦА

»Пјева човјек и пјева дјело његових руку!«
Драгољуб Јекнић

Дванаести југословенски сусрети »Братство-јединство«, који су први пут ове године, у низу октобарских свечаности у Краљеву, окупили велики број радника, литерарних стваралаца, дали су веома вредна поетска остварења.

Вреднујући те радове, оцењивачки одбор у саставу: Драгиња Урошевић, Соња Пројовић, Крста Љубеновић, Слободан Лазовић, Душан Грубић, Мирослав Качаревић и Драгана Типсаревевић, констатовао је да је од 160 поетских и прозних радова већина имала зрелу уметничку оствареност и хуману поетску поруку. Од поетских остварења награђене су песме: **Цвет са шест лагица**, песма Николе Никића, радника »Центрославије« из Новог Сада, песма **Бријег је...** Ивана Переже, радника из Солина, и песма **Одлазак неимара** Александра Карајовића, радника Ваљаонице бакра и алуминијума у Севојну. Посебно су похваљене песме **Дидове** Мирослава Миркова, радника бродоградилница у Сплиту, **Ледене санте** Иване Манојловић из Осигека и **Стара кућа** Ивана Митревског, радника Грађевинског предузећа »Пелагонија« из Скопља.

Једину награду за прозу добила је кратка прича **Гроб крај патог** Иванча Митревског.

У данашњем тренутку нема простора са кога не одјекују харфе Орфејејеве. У овом захукалом и стваралачком неимарству све око нас зрачи поезијом живота. И дрво које стаса ка звездама, и пој птица, и извор што у гори жубори, и камен који постојано одолева зубу времена, и светлеће варнице у фабрикама, и хука и бука машина на градилиштима и ораницама — све је то песма, све је то поезија наше мобилне стварности. И зато певају наша рујна праскозорја, певају осунчани дани, пева бескрајно озвездани плави круг и у њему звезда песника.

У том обиљу распеване поезије и наш радник своја хтења и слутње, своје раздрагане емоције у раду и стваралачком исказује песмама претачући их у модерне поетске облике. Тако и он, радник произвођач, постаје уметник речи. У тим поетским изливима има и угледања на неке наше познате и признате песнике, има и већ познатих језичко-стилских изражајних слика, па можда и коинциденције, па ипак те су песме вредне и према непосредно обрађеним мотивима и начином сликања, а посебна је њихова вредност у хуманим поетским порукама, које су из срца дате. Рилкеову максимуму да су стихови кондензована искуства — песме радника дословно потврђују.

Песма **Цвет са шест латица** је успела метафора снажног поетског интензитета, која модерним изразом нежно одсликава лепоте и вредности наше социјалистичке епохе. Тај величанствени цвет загрљен спектром најразноврснијих боја и мириса у својој непоновљеној лепоти, својим вишегласјем и сазвучјима пева на уснама човека као пролеће у гранама младих јоргована и никада не вене. Он се мења, а увек је непоновљив, а то је наша земља, то су наше узавреле радости и светлости, уздарја наших свестраних преображаја. Усхићени песник снажно доживљава социјалистички преображај земље, коју види као огроман цвет са шест разнобојних латица, расцветалих република, обгрљених »бојама вечнога маја«.

Песма **Бријег је ...** је широка метафорика слика и порука. Она у низу симбола истиче гранитни бедем наших збратимљених народа и народности, а то је наше монолитно и непробојно заједништво потврђено у љубави за човека и заједничком хтењу за светлије сутра, у нашој неразрушивој слози и вери, у потврђеној храбрости у рату и раду, али то је и бол без плача. Бријег је и љубав за нашу прошлост преко епопеје многих Кадињача, а то су и сви наши снови који прерастају у стварност. И зато тај бријег стално расте и цвета ка облацима и сунцу иако га повремено тучу и кише, и олује. Тај величанствени бријег као каква неумиштива баријера својим дивовским грудима и крилима штити све наше тековине и достигнућа. И као да је и овај млади песник, попут Буре Јакшића, поново поручио свим оним који повремено прете и изазивају:

»Дрзеш ли даље, чућеш громове!«

Одлазак немара је веома еуфонична песма, која нам и визуелним дражима, а још снажније акустичким тоновима дочарава поезију фабричких машина. Настала је спонтано из срца радничке класе уз дивне мелодије старе моталице, клопарања тешког крана, дубоког баса огромних чекића и цике пресе. За префињено радничко уво фрезер је флаута дивна, а звук тестере је као харфа мекан. Навикао на вишегодишње брујање машина, на њихову складну песму, радник се са сетом у срцу, али и поносно опрашта од својих другова—машина уз чију је оркестрацију звукова провео цели радни век, али притом не заборавља да своме наследнику, младом раднику, као другу и пријатељу поручи:

»Негуј је, пријатељу, други ће доћи
на твоје место да ради и дише;
железном вољом и журном руком
нове ће ноте одливком да пише.«

То је заиста права радничка песма настала из непосредне стварности производње. Звучна усклађеност ове химне рада одражава не само визуелно-акустичне и тактичне утиске, већ и високу свест о вредностима рада и стваралаштва, а њена поента у виду хумане песничке поруке високи степен друштвене етике.

Похваљена песма **Дидове ода** је жуљевитим али и нежним радничким рукама, које су после вишегодишњег рада постале црне, велике, усахле као два ловора, као две мотике, као оронуте маслине. А оне су некада биле нежне дечје ручице, које су мирисале мајчиним млеком. Ипак, на животној стази те руке су праћке растезале, вукле рибарске мреже, девојке гладиле, и гладне храниле. Оне су тешке бандере носиле и када је било потребно, оне су се и тукле, али и опраштале увреде. Те руке су и дечке на прсима стискале и остарелог оца чувале и храниле. И зато су те две покрнеле, клонуте и остареле руке. Успелим метонимијама и компарацијама

ма песник је одао пуно признање вредним рукама радника, које су у животу радиле и градиле, које су човека у животу храниле и у невољи га браниле.

Друга похваљена песма, **Ледене санте**, на први поглед је дескриптивна, међутим, ако се она дубље и слојевито анализује, долазимо до закључка да из њених дескрипција еманира низ рефлексија. Модернији приступ тој песми открива нам низ животних истина о људима и њиховим идеалима. Песнику ледене санте представљају расцветале лопоче — беле локвање као симбол нечег лепог, снажног и сањалачког. То су људи снажнога духа, радознали и упорни, који се, чим их вежу исти или блиски идеали, зближују, сједињују и здружују крећући у борбу ка остваривању племенитих циљева. А чим остваре своје идеале, они се после извесног времена растају да би се после тога негде и некад можда поново срели. Песник је персонифицирао ледене санте и оне се дозивају, лове и чудне и реске звуке изводе њихове ледене руке. Примењујући схватање књижевног критичара Амјела, према коме су пејзажи у поезији модерниста само позадина и платформа тренутног песничког расположења, можемо схватити песничку поруку, која би се свела на следећу мисао: Наоружани племенитим идејама, људи се удружују и лакше, брже и успешније савлађују многе животне препреке и остварују животне идеале.

Похваљена песма, **Стара кућа**, испевана на мелодичном македонском језику, слика једну стару, руинирану кућу, усамљену и напуштену, без дечје граје и веселог жубора живота. Она још од краја рата стоји и чека, чека, ветар је њиха, а она одолевајући свим непогодама упорно стоји и чека повратак ратника, који је још давно у рату за слободу пао оставивши трошну кућу да га вечно чека и да се једнога дана и сруши не дочекавши га.

Овај поетски мотив персонифицира живот, јер кућа без житеља и није у правом смислу дом. Кућа може бити велелепна, али ако у њој не гори огњиште и нема људске граје, она је мртва. Песма **Стара кућа** има плуралитет идеја. Она може као симбол да представља и доживотну наду многих осталерих родитеља палих бораца, који су живели у нади да ће им се синови и кћери вратити. Иако је то празна нада, ипак су им илузије слатке и тако у тој нади и умиру, а њихова кућа без породичног гнезда остаје мртва, огњиште заувек угашено.

Иако су тешке и победама овеанчане ратне године прохујале, НОБ и револуција су и даље и млабим нараштајима свеже врело снажних инспирација и преокупација за књижевно стваралаштво. Једино прозно награђено дело је краћа прича **Гроб крај пута**, написано на македонском језику, а инспирисано стварним и импресивним доживљајем аутора на изградњи пута у планинским врлетима македонског поднебља. Дело је компоновано јасном сижејном подлогом, снажним психолошким опсервацијама и упечатљивим дијалозима. Две средишне личности - булдожерист Вељко и наратор доживљавају на два посебна начина, за време трасирања пута у планини, откривање гроба незнаног партизанског борца. Мајстор Вељко треба булдожером да раскопа тај гроб преко кога пролази траса пута и он, асоцијативно верујући да је то можда гроб баш његовог јединца сина, који је погинуо у НОБ-у негде у македонским беспућима, прекида рад. Аутор је психолошки убедљиво осенчио то тужно лице, очи напуњене сузама и глас који је на махове подрхтавао. У тим мислима остао је сам крај гроба, а сутрадан, кад су дошли инжењери, схвативши осећања оца, донели су соломонско решење: гроб

се неће раскопати, а пут ће проћи поред њега. Мајстор Вељко је и даље, иако је задовољан овим решењем, сузних очију и уздрхталог гласа нежно миловао стару партизанску капу свога сина-јединца, чији је незнани гроб као и Горанов:

»У планини мркој нек' ми буде хум,
над њим урлик вука, црних грана шум.«

Општа је оцена жири-комисије да су награђени и похва-
ени литерарни радови мотивски разноврсни, густих семанти-
чких подручја и доследно су логички структурирани, а то мо-
же бити подстицај ауторима да и даље поетски стварају, а
анонимним ствараоцима и скромним почетницима да смелије
репрезентују јавности почетне кораке свог литерарног ства-
ралаштва.

НАГРАЂЕНЕ И ПОХВАЉЕНЕ ПЕСМЕ

Никола Никић

ЦВЕТ СА ШЕСТ ЛАТИЦА

један велики цвет
расте у мојој глави
гнезди се у бити стиха
загрљен бојама вечнога маја
један велики величанствени цвет
непоновљив у својој лепоти
расклапа у мени
своје чудесне латице и крила
померајући ми поглед
ка ушћу усправне нежности
којом посипам отворене ране света
један велики животодарни цвет
вишегласјем свог јединственог лика
зри му у срцу
пева ми на усни
као пролеће у гранама
младих јоргована
један велики цвет који никада не вене
који се мења а увек је исти
има једно лице
расте у мојој глави
грана се у мислима
у човека ме сабира и умножава
тај цвет наш освојени живот
освојена истина
тај цвет: Д О М О В И Н А

Иван Переза

БРИЈЕГ ЈЕ...

Бријег је горе. Иза бријега Сунце гледа.
Поред њега ено снијега!
Ено кише, ено вјетра...
Он је горе, изван свега.

Бријег је кућа, бријег је штала,
бријег су стијене збратимљене.
Бријег је љубав, бријег је хтијење,
бријег су груди, дјечје зјене...

Бријег је слога, бријег је вјера,
бријег је храброст, бол без плача.
Уз бријег расту, бријегом цвату.
Бријег је брдо Кадинача.

Бријег је горе, уз облаке.
Брегови су изанд свега.
Бреговима стазе воде
у долине, онкрај стега...

Александар Карајовић

ОДЛАЗАК НЕИМАРА

Ослуши песму старе моталице
умилно клопарање крана
дубоки бас тешког чекића
и цыку пресе у смирај дана

Ослушни фрезер флауту дивну
тестере звук ко харфа мека
шуштање лива у високој пећи
од вреле наде за тебе саткан

Негуј је пријтељу, други ће доћи
на твоје место да ради и дише
железном вољом и журном руком
нове ће ноте одливком да пише

Мирослав Мирнов

ДИДОВЕ

Ки два лопара
двѣ маслине огропане
црне, велике, усахле, руке дидове...
... умориле, остариле двѣ дидове.
Ки двѣ мотике,
дидове двѣ ћа су мликоњ материним воњале
ћа су од гњале куће чиниле
ћа су праћке растизале
... мавале, гладиле
руцље весли дерале
ћа су дршка машклини ломиле
мрижу потизале
гладне раниле — дивојке гладиле
двѣ црне руке дидове
Руке ћа су се прид олтаром склапале
бандиру носиле
тукле... опраштале
оца ми гојиле
мене на прси стискале
двѣ... оцрниле, клонуле..
... остариле...
... цркле двѣ.

Ивана Манојловић

ЛЕДЕНЕ САНТЕ

Као големи расцвали лепечи
ледене санте
Дравом плове
око стубова гигантског моста
застају
дозивљу се
лове.

Какве ли чудне, реске звуке
изводе њихове ледене руке?

Вјенчања се обављају овдје,
здружене
даље крећу;
негдје на путу се
спотичу
растају
и поново можда срећу,

Иванчо Мицревски

СТАРТА КУКА

У нашој улици има једна кућа
са сломљеним кровом и . . . стреом
стоји кућа сред других кућа
без дечјег жагора и веселог смеха

Стоји кућа у улици тужној
ветар силан често је клати
стоји кућа од војевања чека
да јој се врати

при једној бици
за слободу паде крај планинске реке
па остави селу кућу трошну
вечно да тужи и да га чека.

Ђорђе Секулић

БАНДЕРА

Много је написано
о врби и јасену
много о храсту
много о кестену,

У задњих неколико столећа
опевана су сва дрвећа.

Али бих замерио
пишчевом перу
што није споменуо
и бандеру.

Да кажем прво
и бадера је дрво.

И на њу слећу птице
иако место грана
има дуге дебеле жице.

На њеном стаблу
ништа не цвате
Ал она ипак плодове даје
она нам доноси киловате.

Зато рачунам
на песнике будуће ере
да не забораве
на бандере.

Александар Николић

БАКАРНИ ЦВЕТ

*Одмори се у шаџи
над реком зноја
бакарни цвете*

*Ослободио сам те
из бетонског врта
у ноћи треће смене.*

*Живи бакарни цвете
а ноћ неиспавану умотај
у јутро сјајем окићено.*